

ANDRIJ KOZYCKYJ

L w ó w

190 lat historii katedr filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim

Badania nad osobliwościami funkcjonowania uczelni wyższych oraz innych ośrodków naukowych są ważnym elementem historii nauki. Otwarcie w kwietniu 2004 roku na Narodowym Uniwersytecie Lwowskim im. Iwana Franki Katedry Filologii Polskiej zwróciło uwagę na konieczność zbadania wcześniejszego stanu rozwoju naukowego i dydaktycznego filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim.

Jedyną pracą, w której została podjęta próba syntezy dziejów katedr polonistycznych na Uniwersytecie Lwowskim, do dzisiaj pozostaje broszura, napisana przez historyka kultury Wiktora Hahna [Hahn 1912]. Niestety, przedstawia ona tylko dość krótki okres historii uczelni. Poszczególne aspekty dziejów filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim stały się przedmiotem analizy w fundamentalnej historii Uniwersytetu Lwowskiego autorstwa Ludwika Finkela i Stanisława Starzyńskiego [Finkel, Starzyński 1894], a także w pracach: Jerzego Starnawskiego [Starnawski 1992; Starnawski 1994; Starnawski 1997; Starnawski 2007], Mychajła Onyszkewycza [Onyszkewycz 1963], Iraidy Halenko [Halenko 1996; Halenko 1999; Halenko 2000].

Celem niniejszego artykułu jest ogólny zarys dziejów filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim od czasów jej powstania do dzisiaj oraz określenie głównych aspektów działalności nowo powstałej Katedry Filologii Polskiej.

Decyzja o powołaniu na Uniwersytecie Lwowskim Katedry Historii Języka i Literatury Polskiej została podjęta 4 listopada 1817 r. — wtedy właśnie zostało podpisane przez cesarza Austrii Franciszka I odpowiednie rozpo-

rzządzenie [Hahn 1912, 4]. W celu opracowania instrukcji działalności katedry Nadworna Komisja Oświecenia (*Studien-Hofkommission*) zwróciła się do wybitnego znawcy literatury polskiej Józefa Maksymiliana Ossolińskiego [Czarnik 1902b, 110]. Już w grudniu 1817 r. J.M. Ossoliński opracował projekt regulaminu dla przyszłego profesora katedry. Projekt ten, zawierający 4 rozdziały i 46 paragrafów, określał podstawowe kierunki wykładania języka polskiego i literatury polskiej oraz podawał rekomendacje dotyczące organizacji procesu dydaktycznego. Zaproponowany przez Ossolińskiego program nie zdobył jednak poparcia Nadwornej Komisji Oświecenia. Wiedeńscy urzędnicy nie zaakceptowali liczby zaplanowanych godzin na nauczanie języka i literatury polskiej. Zmniejszono również rozmiar kwoty przeznaczonej na pensję profesora katedry. Początkowo Ossoliński chciał zaproponować na stanowisko profesora katedry swojego byłego sekretarza Franciszka Mireckiego, mieszkającego wówczas w Paryżu. Jednak wobec wysokości proponowanej przez Komisję pensji — 600 złotych reńskich, ze swojego pierwotnego zamiaru zrezygnował i postanowił nie zapraszać F. Mireckiego do Lwowa [Czarnik 1902a].

W ciągu następnych lat rozpisano kilka konkursów na stanowisko profesora katedry, jednak żaden kandydat się nie zgłosił. W 1822 r. w celu rozstrzygnięcia problemu ze stanowiskiem kierownika katedry na uniwersytecie powołano specjalną komisję egzaminacyjną. Egzamin pisemny odbył się w marcu 1822 r. Uczestniczyło w nim 8 kandydatów. Na podstawie wyników egzaminu trzech członkowie komisji poparli kandydaturę Mikołaja Michalewicza na stanowisko profesora katedry, dwaj inni zaś — kandydaturę Jana Kamińskiego. J. Kamiński był wówczas dyrektorem teatru dramatycznego we Lwowie, oprócz tego, był znany jako tłumacz literatury pięknej z języka niemieckiego na polski, a także sam występował na scenie jako aktor. Ostatni fakt zadecydował o tym, że przy wyborze kandydata wzięto pod uwagę opinię, że aktor nie może być profesorem [Finkel, Starzyński 1894, 242]. Kandydaturę M. Michalewicza poparli J.M. Ossoliński i książę Henryk Lubomirski. Ponieważ opinie członków komisji się różniły, ostateczną decyzję w sprawie kandydata na stanowisko profesora katedry miała podjąć Nadworna Komisja Oświecenia w Wiedniu.

Nadworna Komisja zwlekała z rozpatrzeniem sprawy o powołanie kierownika Katedry Historii Języka i Literatury Polskiej przez ponad dwa lata. Dopiero 9 stycznia 1826 r. został mianowany M. Michalewicz (1792—1846), były bibliotekarz J.M. Ossolińskiego, Ukrainiec z pochodzenia [Wasylewski 1911]. Michalewicz prowadził zajęcia z języka i literatury polskiej. Oficjalny regulamin działalności katedry nakazywał, że katedra

ma zadanie dać tym, którzy już znają język bądź to jako ich język ojczysty, bądź też skądinąd, znajomość gramatycznych, poprawnych form i właściwości stylu polskiego z zarysem historii języka polskiego i jego literatury [Finkel, Starzyński 1894, 244].

Historię języka polskiego Michalewicz wykladał na podstawie gramatyki polskiej Maksymiliana Jakubowicza [Jakubowicz 1823]. Nauczając języka, M. Michalewicz szczególną uwagę zwracał na problemy etymologii. Historię literatury profesor wykladał na podstawie pracy Feliksa Bentkowskiego [Bentkowski 1814]. Stylistyki oraz retoryki uczył, opierając się na pracach Euzebiusza Słowackiego. W 1840 r. Nadworna Komisja Oświecenia złożyła Michalewiczowi zamówienie na stworzenie podręcznika do nauki języka polskiego (honorarium autorskie miało wynosić 300 florenów). Michalewicz pracował nad podręcznikiem do 1843 r., jednakże go nie ukończył [Finkel, Starzyński 1894, 244].

W listopadzie 1844 r. M. Michalewicz zachorował i zwolnił się z uniwersytetu. Obowiązki profesora katedry zaczął pełnić Jan Szlachtowski (1816—1871), absolwent Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Lwowskiego [Hahn 1912, 4]. Pod koniec 1847 r. J. Szlachtowski został zatwierdzony na stanowisku nadzwyczajnego profesora Katedry Historii Języka i Literatury Polskiej. Pracę w katedrze Szlachtowski łączył z pełnieniem obowiązków kustosa Zakładu Naukowego im. Ossolińskich. W czasopiśmie „Czasopismo Biblioteki Ossolińskich” oraz „Pamiętnik Literacki” uczony opublikował szereg artykułów z historii literatury polskiej, historii sztuki oraz filozofii. W czasie wydarzeń rewolucyjnych 1848 r. we Lwowie, Szlachtowski pozwolił na korzystanie z drukarni Zakładu im. Ossolińskich w celu wydania „ulotnych pisemek za jego pozwoleniem” [Finkel, Starzyński 1894, 332]. Fakt ten stał się przyczyną pogorszenia stosunków Szlachtowskiego z władzami. Dlatego, kiedy w lipcu 1851 r. Szlachtowski złożył wniosek o przeniesienie go ze stanowiska profesora nadzwyczajnego na stanowisko profesora zwyczajnego oraz o podwyższenie pensji, to nie tylko otrzymał odmowną odpowiedź, lecz także 30 marca 1852 r. został zwolniony z uniwersytetu.

W piśmie Ministerstwa Oświaty z 30 marca 1852 r., informującym o zwolnieniu J. Szlachtowskiego ze stanowiska profesora katedry, jednocześnie nakazywano, żeby uniwersytet zatrudnił na zwolnione miejsce nowego kandydata, „pod względem umiejętnym i politycznym zupełnie odpowiedniego” [Finkel, Starzyński 1894, 333]. Władze Wydziału Filozoficznego zaproponowały kandydaturę Augusta Belowskiego (1806—1876), znanego historyka

literatury, pisarza oraz wydawcy. A. Belowski był wówczas członkiem dwóch komisji — krajowej galicyjskiej gimnazjalnej komisji egzaminacyjnej oraz komisji do spraw opracowania wypisów z języka polskiego dla szkół galicyjskich. Rozpatrzenie kandydatury Belowskiego trwało w Ministerstwie Oświaty przez trzy lata. 8 maja 1855 r. jego kandydatura została ostatecznie odrzucona ze względów politycznych. Z powodu braku innych kandydatów katedra przez 4 lata (1852—1856) nie funkcjonowała.

W sierpniu 1856 r. nowym profesorem katedry został Antoni Malecki (1821—1913) [Starnawski 1997, 7]. Inicjatorem powołania A. Maleckiego na stanowisko kierownika katedry we Lwowie był sam minister oświaty Austrii, hrabia Leon Thun. W 1850 r. L. Thun zaprosił uczonego, mieszkającego wówczas w Prusach, do pracy w Imperium Habsburgów. W latach 1850—1853 A. Malecki pracował na Uniwersytecie Krakowskim, później wykładał w Innsbrucku. Kandydaturę Maleckiego poparł wybitny znawca języków Franz Miklosich (Miklošič) [Starnawski 1997, 10—11]. W latach 1856—1865 Malecki pracował w Katedrze Historii Języka i Literatury Polskiej jako profesor nadzwyczajny, a w latach 1865—1873 jako profesor zwyczajny. Oprócz pracy ze studentami, aktywnie prowadził badania naukowe [Galenko 2003]. Badał między innymi twórczość Juliusza Słowackiego; wydana przez niego w 1866 r. biografia pisarza od razu stała się klasyczną pracą w tej dziedzinie [Malecki 1866; Poklewska 1969]. Oprócz tego wydał kilka podręczników do nauczania języka polskiego oraz gramatyki historycznej i porównawczej, które były wielokrotnie wznawiane [Malecki 1863; Malecki 1879; Malecki 1891]. W 1873 r. zwrócił się do władz uniwersytetu z prośbą o zwolnienie go z obowiązków profesora katedry i rekomendował na to stanowisko swojego ucznia Romana Pilata. W następnych latach Malecki poświęcił się działalności naukowej i politycznej. Od 1874 r. obowiązki kierownika katedry pełnił R. Pilat (1846—1906), który już od stycznia 1872 r. pracował w tej katedrze jako docent prywatny i wykładał historię literatury polskiej. 2 lutego 1876 r. Pilat został zatwierdzony na stanowisku profesora nadzwyczajnego, a 21 października 1879 r. — na stanowisku profesora zwyczajnego. Trzykrotnie, w latach 1882/1883, 1890/1891 oraz 1895/1896 uczony był wybierany na stanowisko rektora uniwersytetu. R. Pilat brał aktywny udział w opracowaniu i wydaniu prac Adama Mickiewicza [Wróblewski 1896; Starnawski 2007]. W semestrze zimowym roku akademickiego 1874/1875 R. Pilat zorganizował seminarium naukowe, które na początku miało charakter zajęć nieobowiązkowych, ale w 1887 r. zostało włączone do programu studiów. Tematy naukowe omawiane na seminarium R. Pilata dotyczyły przeważnie twórczości A. Mickiewicza.

W 1903 r. na Wydziale Filozoficznym powołano odrębną Katedrę Historii Literatury Polskiej, której profesorem został 28 września 1903 r. znany uczyony Piotr Chmielowski (1848—1904) [Starnawski 1997, 65]. Niestety, po siedmiu miesiącach — 23 kwietnia 1904 r. — P. Chmielowski zmarł. Nowym kierownikiem Katedry Historii Literatury Polskiej został Józef Kallenbach (1861—1929), nominację na stanowisko profesora zwyczajnego uzyskał 9 sierpnia 1904 r. [Starnawski 1997, 69]. Pracując we Lwowie, J. Kallenbach zajmował się badaniem twórczości A. Mickiewicza [Starnawski 2007, 44—45]. W 1915 r., po uzyskaniu urlopu naukowego, wyjechał do Warszawy w celu prowadzenia badań naukowych. Czasowo Kallenbacha zastąpił w katedrze we Lwowie Juliusz Kleiner, który prowadził wykłady z historii romantyzmu w Polsce. Z czasem J. Kleiner opracował jeszcze kilka cykli wykładów, a oprócz tego, prowadził seminarium z historii literatury polskiej [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 848, k. 64].

Opuszczona przez Kallenbacha posada profesora Katedry Historii Literatury Polskiej (II)¹ przez długi czas pozostawała wolna. W celu rozpatrzenia kandydatów na to stanowisko na Uniwersytecie powołano komisję polonistyczną, w której skład weszli: Jan Kasprowicz, Wilhelm Bruchnalski, Kazimierz Nitsch, Edward Porębowicz, Kazimierz Twardowski, Stanisław Witowski. Przewodniczącym komisji był Stanisław Zakrzewski. Komisja rekomendowała, by posadę kierownika Katedry Historii Literatury Polskiej (II) zaproponować J. Kleinerowi (1886—1957), który pracował wtedy jako profesor Uniwersytetu Warszawskiego. Jego kandydaturę wybrano ze względu na to, że był lwowianinem, ukończył studia na Uniwersytecie Lwowskim, a także był dobrze znany ze swoich publikacji naukowych, zwłaszcza skrupulatnie opracowanej monografii o Słowackim. Na początku marca 1920 r. Rada Wydziału Filologicznego większością głosów postanowiła zwrócić się do Ministerstwa z prośbą o mianowanie Kleinera na stanowisko profesora katedry i jednocześnie kierownika seminarium naukowego [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 848, k. 54—55]. Rozporządzenie o mianowaniu profesora zwyczajnego historii literatury polskiej Uniwersytetu Warszawskiego J. Kleinera na stanowisko profesora tejże dyscypliny na Uniwersytecie Lwowskim zostało podpisane 17 kwietnia 1920 r. z adnotacją, że J. Kleiner jest mianowany na stanowisko od dnia 1 kwietnia 1920 r. [DALO: sygn. f. 26, op. 5,

¹ W oficjalnych dokumentach Uniwersytetu Lwowskiego używano skrótowych nazw: „Katedra Historii Literatury Polskiej (I)” na określenie starszej Katedry Historii Języka i Literatury Polskiej oraz „Katedra Historii Literatury Polskiej (II)” na określenie nowej Katedry Historii Literatury Polskiej.

s. 848, k. 1]. W czasie pracy na Uniwersytecie Lwowskim Kleiner wydał pierwszy tom monografii o Mickiewiczu [Kleiner 1934], kolejne tomy monografii o Słowackim [Kleiner 1924—1928], był redaktorem pełnego zbioru utworów Słowackiego (1924—1939). Oprócz tego uczony pracował nad badaniem twórczości Ignacego Krasickiego.

Objęmując kierownicze stanowisko, Kleiner zatrudnił dwóch profesorów z innych katedr, którzy zostali objęci redukcją etatów: Stanisława Łempickiego (1886—1947) oraz Bogdana Suchodolskiego (1903—1992). S. Łempicki, znany jako specjalista od historii literatury staropolskiej, zajmował się historią polskiej edukacji oraz literaturą okresu Renesansu. Wkrótce uczony wydał pracę poświęconą twórczości Mickiewicza i Krasickiego [Łempicki 1936]. B. Suchodolski, którego zaproszono do pracy w katedrze jesienią 1938 r., pracował tu krótko, gdyż szybko przeniósł się do Warszawy [Starnawski 1994, 60—61]. W katedrze Kleinera jako docenci pracowali: Stefania Skwarczyńska (1902—1988) i Władysław Florian (1907—1991). S. Skwarczyńska obroniła we Lwowie w 1925 r. pracę doktorską o ewolucji obrazów J. Słowackiego. Badaczka zajmowała się również twórczością Mickiewicza, a także problemami teorii literatury [Skwarczyńska 1937a; Skwarczyńska 1937b]. Rozprawę habilitacyjną Skwarczyńska obroniła w 1937 r. W latach 1938—1939 prowadziła zajęcia już jako docent katedry [Starnawski 1994, 61]. W. Florian zajmował się twórczością Wincentego Pola [Floryan 1938].

Następcą R. Pilata na stanowisku kierownika Katedry (Historii) Języka i Literatury Polskiej został jeden z jego uczniów, Wilhelm Bruchnalski (1859—1938), który od 1900 r. pracował na uniwersytecie jako docent tejże katedry. 9 sierpnia 1904 r. W. Bruchnalski został profesorem nadzwyczajnym [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 164, k. 36], a po roku — profesorem zwyczajnym Katedry Historii Literatury Polskiej (I). Pod jego kierunkiem, już w okresie międzywojennym, znacznie rozszerzono kierunki badań nad językiem i literaturą. Zwiększyła się również liczba przedmiotów wykładowych. Zakres zainteresowań naukowych Bruchnalskiego był szeroki. Uczony zajmował się historią literatury staropolskiej oraz literatury polskiej doby romantyzmu. Bardzo ważne są jego osiągnięcia w zakresie badań nad twórczością Mickiewicza oraz historią czasopiśmiennictwa galicyjskiego. Naukowiec pracował na Uniwersytecie Lwowskim do 31 marca 1931 r. [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 164, k. 36]. Decyzję o jego przejściu na emeryturę Senat Uniwersytetu podjął 29 grudnia 1930 r. [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 164, k. 38].

27 czerwca 1931 r. Rada Wydziału Humanistycznego podjęła decyzję o zaproszeniu na zwolnione przez W. Bruchnalskiego stanowisko — profe-

sora zwyczajnego Uniwersytetu Wileńskiego im. Stefana Batorego, Kazimierza Kolbuszewskiego (1884—1943). 25 maja 1932 r. Rada zwróciła się do Ministerstwa z prośbą o zatwierdzenie K. Kolbuszewskiego na stanowisku profesora zwyczajnego historii literatury polskiej i jednocześnie na stanowisku kierownika działu literatury staropolskiej w Instytucie Filologii Polskiej [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 905, k. 61]. Procedura mianowania Kolbuszewskiego na stanowisko kierownika Katedry Historii Literatury Polskiej (I) trochę się przeciągnęła. Pozwolenie na jego przyjęcie do pracy nadeszło do uniwersytetu dopiero w końcu 1933 r. Profesor rozpoczął pracę w styczniu 1934 r. Seminarium Kolbuszewskiego, w którym na początku uczestniczyło 25 studentów, w roku akademickim 1935/1936 liczyło już 76 słuchaczy. Asystentami profesora w ramach seminarium byli Leon Kaltenberg i Waleria Soltysikówna. Podstawowe kierunki tematyczne seminarium naukowego, prowadzonego przez Kolbuszewskiego, dotyczyły polskiej poezji epickiej XVII w. oraz polskiego czasopiśmiennictwa na pograniczu XIX—XX w. W czerwcu 1939 r. na propozycję J. Kleinera Kolbuszewskiemu polecono jednoczesne objęcie Katedry Filologii Niemieckiej, której kierownik Victor Dollmayr przeszedł na emeryturę.

Jeszcze jednym absolwentem Uniwersytetu Lwowskiego, który później objął jedną z polonistycznych katedr uniwersytetu, był Eugeniusz Kucharski (1880—1952). Po ukończeniu uniwersytetu prowadził badania archiwalne w dziedzinie historii teatru europejskiego i komedii w Paryżu, Wenecji oraz Florencji [DALO: sygn. f. 26, op. 5, s. 1028, k. 68—69 odwr.]. W 1926 r., po śmierci profesora Katedry Literatury Porównawczej, Jana Kasprowicza (1860—1926), władze Uniwersytetu Lwowskiego podjęły decyzję o przekształceniu tej katedry w Katedrę Polskiej Literatury Porównawczej. Na stanowisko profesora nowej katedry zaproszono E. Kucharskiego, który pracował na tym etacie do 1939 r.

Przed wybuchem II wojny światowej asystentem lwowskiej polonistyki był Stefan Kawyn (1904—1968). W 1930 r. obronił pracę doktorską, którą później wydał jako monografię [Kawyn 1930]. W 1937 r. S. Kawyn opublikował pracę poświęconą traktowaniu postaci A. Mickiewicza przez różne ugrupowania polityczne w latach 1890—1898 [Kawyn 1937]. Na początku lat 30. XX w. wydał drukiem niewielką pracę o cyganerii warszawskiej [Kawyn 1933], którą chciał uzupełnić i obronić jako habilitację. Planom tym jednak przeszkodziła wojna. Od 1929 r. asystentem polonistyki była Janina Garbaczowska (1902—1986), która zajmowała się metodyką nauczania i była autorką broszur naukowo-popularnych [Garbaczowska 1938].

Po wejściu wojsk radzieckich do Lwowa i po mianowaniu na stanowisko rektora Uniwersytetu Lwowskiego M. Marczenki, rozpoczęto na uczelni proces sowietyzacji oraz ukrainizacji [Kaczmar 2005]. Już w listopadzie 1939 r. odbyła się istotna reorganizacja jednostek uniwersyteckich, wskutek czego jedyną katedrą polonistyczną na uniwersytecie pozostała katedra J. Kleinera.

Początek niemieckiej okupacji Lwowa i rozstrzelanie przez niemieckie *Einsatzkommando* grupy wykładowców uczelni wyższych Lwowa spowodowały, że większość ocalałych pracowników uniwersytetu musiała się ukrywać. S. Skwarczyńska wykladała potajemnie historię literatury polskiej, Zdzisław Stieber (1903—1980) uczył języka polskiego. Natomiast K. Kolbuszewski został aresztowany, a 20 lutego 1943 r. zginął w Majdanku [Starnawski 1997, 208]. J. Kleiner ukrywał się w województwie lubelskim i na prośbę samego uczonego przyjaciele rozpowszechnili pogłoski o jego śmierci. Po wojnie J. Kleiner podjął pracę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i do Lwowa już nie wrócił.

Jesienią 1944 r., po wznowieniu działalności Uniwersytetu Lwowskiego, kierownikiem Katedry Literatury Polskiej został Eugeniusz Kucharski. Do wiosny 1945 r. jako profesor katedry pracował S. Łempicki, a jako asystent — S. Kawyn. S. Skwarczyńska, która również pozostała we Lwowie, przeszła na stanowisko docenta katedry romanistyki. Wiosną 1945 r. S. Łempicki przeniósł się do Krakowa i rozpoczął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim. S. Kawyn wyjechał do Lublina, gdzie 12 czerwca 1945 r. habilitował się na podstawie swoich prac przedwojennych [Starnawski 1994, 67]. E. Kucharski piastował stanowisko kierownika katedry do czerwca 1946 r., a potem wyjechał do Torunia.

Po II wojnie światowej polonistyka na Uniwersytecie Lwowskim rozwijała się w ramach Katedry Filologii Słowiańskiej. Do końca lat 40. XX w. w katedrze tej, której kierownikiem był Ilarion Święcicki (1876—1956), sformował się skład specjalistów z zakresu polonistyki. Byli to: wykładowcy języka polskiego Łukija Humecka (1901—1988) i Mychajło Onyszkewycz (1906—1971) oraz wykładowca literatury polskiej Edward Woronecki (1886—1960). Z czasem potencjał naukowy polonistyki lwowskiej wzmocnił się: pięcioro polonistów Katedry Filologii Słowiańskiej obroniło prace doktorskie: Ł. Humecka, M. Onyszkewycz, E. Woronecki, Hanna Łastoweczka, Oleksandra Hrybowska (1929—1984). Później dwoje złożyło prace habilitacyjne: w 1957 r. — Ł. Humecka (co prawda, w tym czasie już w katedrze nie pracowała), a w 1968 r. — M. Onyszkewycz. Ukończyła studia doktoranckie i rozpoczęła pracę polonistyczną w katedrze również Iryna Hryka [Onyszkewycz 1963, 112—113].

Poloniści, którzy pracowali w Katedrze Filologii Słowiańskiej, mieli szerokie zainteresowania naukowe — nie tylko polonistyczne, lecz także slawistyczne. I tak na przykład docent katedry H. Łastowecka uczyła gramatyki historycznej języka polskiego oraz czeskiego. Onyszkewycz, który napisał pracę doktorską z fonetyki historycznej języka polskiego (*Głoski języka polskiego XI—XVI w.*, 1949) i prowadził dyscypliny teoretyczne z językoznawstwa polonistycznego, swoją rozprawę habilitacyjną poświęcił badaniu gwar bojkowskich (*Szkiece z leksykografii i leksykologii Bojkowszczyzny według danych „Słownika dialektu bojkowskiego”*, 1968) i napisał bardzo cenną dla leksykografii oraz dialektologii ukraińskiej i słowiańskiej pracę — *Słownik gwar bojkowskich* [Onyszkewycz 1984]. Ł. Humecka, która pracowała na uniwersytecie od 1946 do 1950 r., zajmowała się nie tylko problemami językoznawstwa polskiego i metodyki nauczania języka polskiego (jest autorką podręcznika do nauki języka polskiego dla szkoły średniej), lecz także zagadnieniami leksykologii i leksykografii ukraińskiej oraz historii języka ukraińskiego (rozprawa habilitacyjna *Szkiec systemu słotwórczego ukraińskiego języka aktów XIV—XV w.*, 1957). Oprócz tego, Humecka jest redaktorką *Słownika polsko-ukraińskiego* [Humecka 1958—1960]. Literaturoznawca E. Woronecki, który pracował w katedrze przez 12 lat (w 1958 r. wyjechał do Warszawy), badał twórczość Mickiewicza, Słowackiego, Konopnickiej, Wyspiańskiego, był autorem publikacji o polskim teatrze oraz sztuce, pisał także o polsko-ukraińskich kontaktach kulturowych. O. Hrybowska była nie tylko polonistką-literaturoznawczynią (interesowała ją zwłaszcza twórczość Orzeszkowej, Zapolskiej, Żeromskiego), lecz także bułgarystką i rusycystką. Pracę doktorską napisała w aspekcie porównawczym polsko-rosyjskim (*Eliza Orzeszkowa i literatura rosyjska*, 1959), jest także autorką publikacji o ukraińsko-bułgarskich kontaktach literackich.

W latach 70.—90. XX w. grono wykładowców Katedry Filologii Słowiańskiej powiększyło się. Pracę w katedrze rozpoczęli fachowcy z różnych dziedzin filologii polskiej: Jewhenija Czyrwa, Switłana Parfionowa, Lubow Fedyk, Walentyna Walczuk, Natalija Mojsewycz, Mykoła Jarmoluk, Ludmyła Petruchina, Natalija Wowczenko, Alla Krawczuk, Oleksandra Biłenka-Swystowycz, Wasyl Chimiak. Później w katedrze zaczęli pracować: Chrystyna Stelmach, Natalija Wus, Olha Huta, Ostap Sływynskij. Obroniono wówczas prace doktorskie: S. Parfionowa *Kształtowanie polskiej terminologii naukowo-technicznej połony XVIII — połony XIX wieku (nazwy narzędzi)*, 1989 r.; W. Walczuk *Analiza polskich frazeologizmów porównawczych zawierających czasowniki ruchu (z elementami porównania z materiałem ukraińskim)*, 1994 r.; A. Krawczuk

Polska frazeologia onomastyczna, 1999 r.; L. Petruchina *Obrazy przyrody jako stany egzystencji w poezji (na materiale polskim i ukraińskim)*, 2000 r. i in.

1 kwietnia 2004 r. na Narodowym Uniwersytecie Lwowskim im. Iwana Franki została powołana Katedra Filologii Polskiej². Katedra powstała wskutek podziału istniejącej na Uniwersytecie od czasów powojennych Katedry Filologii Słowiańskiej na dwie — Katedrę Filologii Słowiańskiej oraz Katedrę Filologii Polskiej. Ze starszej Katedry Filologii Słowiańskiej przeszli do nowo powstałej Katedry Filologii Polskiej następujący pracownicy: doc. L. Petruchina, doc. A. Krawczuk, st. wykł. J. Czyrwa, a także asystenci: dr C. Stelmach, dr O. Sływynskij, mgr O. Bileńka-Swystowycz, mgr O. Huta, mgr W. Chimiak, mgr N. Wus. Obowiązki kierownika katedry zaczęła pełnić docent A. Krawczuk. Od roku akademickiego 2005/2006 języka polskiego uczą również młodszy pracownicy katedry: Julija Rodyk, Julija Dilna, Łesia Korol, Iryna Frys, Julija Sahata, Oksana Ohorilko. Od roku akademickiego 2006/2007 w katedrze zapoczątkowano lektorat języka polskiego, który prowadzi absolwentka Uniwersytetu Śląskiego, związana ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej UŚ, Monika Rusin.

W Katedrze Filologii Polskiej prowadzone jest seminarium naukowe, poświęcone aktualnym problemom językoznawstwa i literaturoznawstwa polskiego. W seminarium, oprócz naukowców katedry, uczestniczą również uczeni, zaproszeni z uniwersytetów polskich (w latach 2004—2008 około 30 referatów na seminarium zostało wygłoszonych przez naukowców polskich).

Zainteresowania naukowe pracowników katedry są bardzo różne. Przykładowo, L. Petruchina prowadzi badania nad krajobrazem poetyckim, relacjami między literaturą a folklorem, a także osobliwościami polskiej ballady romantycznej w kontekście ogólnosłowiańskim; C. Stelmach jest badaczką genderu w literaturze i kulturze; O. Sływynskij zajmuje się badaniami nad literaturą postmodernizmu, a doktorant J. Nachlik — nad poezją wczesnego modernizmu; I. Frys prowadzi badania nad twórczością Tadeusza Nowaka; problemami recepcji literatury polskiej na Ukrainie zajmuje się doktorantka O. Nachlik. Zainteresowania językoznawców katedry to przede wszystkim: frazeologia polska (A. Krawczuk, J. Dilna, J. Sahata, doktorantka O. Łozynska), semantyka i pragmatyka językowa (A. Krawczuk, J. Czyrwa, O. Huta, N. Wus), glottodydaktyka (A. Krawczuk, O. Bileńka-Swystowycz), polszczyzna regionalna, a zwłaszcza język ukraińskiej prasy polskojęzycznej

² Dokładniej o działalności Katedry Filologii Polskiej na Narodowym Uniwersytecie Lwowskim im. Iwana Franki zob. [Kozycky, Krawczuk 2009] (a także tekst Krawczuk i Petruchiny w tym tomie — red.).

(O. Ohorilko) oraz polszczyzna uczniów szkół Lwowa z polskim językiem wykładowym (Ł. Korol).

Pracownicy katedry są autorami podręczników oraz pomocy dydaktycznych do nauczania języka polskiego, literatury oraz kultury polskiej. Kontynuując tradycje wydawnicze, zapoczątkowane jeszcze w ramach funkcjonowania w składzie Katedry Filologii Słowiańskiej³, lwowscy poloniści piszą podręczniki na potrzeby Ukraińców uczących się polskiego. Został wydany podręcznik do ćwiczenia umiejętności rozumienia tekstu czytanego [Chimjak 2003], wydano pomoce do nauczania fonetyki oraz fleksji polskiej [Krawczuk 2005b, Krawczuk 2005a, Krawczuk 2008]. Dobrze sprawdzają się w procesie dydaktycznym wydane przez pracowników katedry streszczenia wykładów z teoretycznych dyscyplin polonistycznych [Krawczuk 2007, Petruchina 2007]. Katedra prowadzi także działalność leksykograficzną. Został wydany dwujęzyczny słownik ukraińsko-polski i polsko-ukraiński [Bilen'ka-Swystowycz, Horbenko, Zajaczkiws'ka 2004].

Katedra Filologii Polskiej Uniwersytetu Lwowskiego współpracuje z innymi ośrodkami polonistycznymi na Ukrainie oraz w Polsce. Pracownicy katedry wykładają dyscypliny cyklu językoznawczego na polonistycznych studiach podyplomowych w Drohobyckim Uniwersytecie Pedagogicznym im. Iwana Franki. Wykłady gościnne poświęcone różnym zagadnieniom metodyki nauczania Ukraińców języka polskiego były prowadzone przez pracowników katedry na Uniwersytecie Śląskim oraz na Uniwersytecie Wrocławskim. Kontakty naukowe i dydaktyczne Katedra nawiązała z innymi polskimi uczelniami i ośrodkami naukowymi: Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Rzeszowskim, Uniwersytetem im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Międzynarodową Szkołą Humanistyczną Europy Środkowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza. Bardzo owocna jest w ostatnich latach współpraca ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W 2008 r. rozpoczęła się pierwsza na Ukrainie edycja Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego oraz Studiów Podyplo-

³ Poloniści — wykładowcy i absolwenci Katedry Filologii Słowiańskiej — są autorami kilku podręczników z języka i literatury polskiej. Są to przeważnie podręczniki dla szkół ukraińskich z polskim językiem wykładowym [Hryniw, Denysiuk, Skoć 1989; Osieczkin 1993; Borecki, Jaskiewicz, Trofimowicz 1995; Łucyk, Starak 1996; Czyrwa, Starak 1996; Bilenka-Swystowicz, Jarmoluk 1998].

mowych Kwalifikacyjnych Wiedzy o Języku i Kulturze Polskiej, które są prowadzone przez pracowników Uniwersytetu Śląskiego w Katedrze Filologii Polskiej Uniwersytetu Lwowskiego.

Podsumowując zarys dziejów katedr polonistycznych na Uniwersytecie Lwowskim, należy podkreślić, że polonistyka we Lwowie ma bardzo dawne tradycje. W drugiej połowie XIX — na początku XX w. na Uniwersytecie funkcjonowała jedna, a później trzy katedry polonistyczne. W ramach ich działalności zajmowano się zarówno nauczaniem języka i literatury, jak i badaniami nad różnymi aspektami języka polskiego, literatury oraz ich historii. W różnych czasach katedry obejmowali znani literaturoznawcy polscy — A. Malecki, R. Pilat, J. Kleiner, W. Bruchnalski, dzięki czemu na początku XX w. na Uniwersytecie Lwowskim ukształtowała się szkoła badaczy literatury polskiej. Dalszemu rozwojowi polonistyki lwowskiej przeszkodziła II wojna światowa i wszystkie wydarzenia z nią związane. Po wojnie polonistyka rozwijała się w ramach Katedry Filologii Słowiańskiej, już jako filologia obca. Rozwój naukowy i dydaktyczny polonistyki we Lwowie znacznie się uaktywnił po otwarciu w 2004 r. oddzielnej Katedry Filologii Polskiej.

Literatura

- Bentkowski F., 1814, *Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ułożonych przez Feliksa Bentkowskiego, profesora historii i bibliotekarza w Liceum Warszawskim, członka Towarzystwa Królewskiego Przyjaciół Nauki w Warszawie*, Warszawa—Wilno.
- Bilen'ka-Swystowycz Ł., Horbenko Ł., Zajaczkiws'ka N., upor., 2004, *Ukrajins'ko-pols'kej i pol'sko-ukrajins'kej słownyk*, Lwów.
- Bileńka-Swystowicz Ł., Jarmoluk M., 1998, *Uczę się polskiego. Podręcznik języka polskiego dla uczniów 5—7 klasy ukraińskich szkół średnich*, Kijów.
- Borecki M., Jaskiewicz K., Trofimowicz N., 1995, *Język polski. Podręcznik dla klasy 2*, Lwów.
- Chimjak W., 2003, *Już coś potrafię. Nавчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів*, Lwów.
- Czarnik B., 1902a, *Dwa dokumenty do dziejów Katedry Języka i Literatury Polskiej na Uniwersytecie Lwowskim*, „Pamiętnik Literacki”, nr 3.
- Czarnik B., 1902b, *Ossoliński i Katedra Języka i Literatury Polskiej na Uniwersytecie Lwowskim*, „Pamiętnik Literacki”, nr 3.
- Czyrwa J., Starak T., 1996, *Język polski. Dla klas 8—9*, Lwów.
- Derżawnyj archiw Lwiws'koji Oblasti (DALO), f. 26 (Lwiws'kyj Uniwersytet).
- Finkel L., Starzyński S., 1894, *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*, Lwów.
- Floryan W., 1938, *Z autografów Wincentego Pola*, Lwów.
- Garbaczowska J., 1938, *Zagadnienia państwowości polskiej w beletrystyce współczesnej*, Lwów.
- Hahn W., 1912, *Katedra Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Lwowskim (1826—1904)*, Lwów.
- Halenko I., 1996, *Istorija kafedry słowjans'koji filologii Lwiws'koho uniwersytetu (20-ti roky XX st.)*,

- „Problemy słowjanoznawstwa”, wyp. 49. Lwów.
- Halenko I., 1999, *Istorija kafedry słowjans’koji filologiji Lwivs’koho uniwersytetu (30-ti roky XX st.)*, „Problemy słowjanoznawstwa”, wyp. 50. Lwów.
- Halenko I., 2000, *Naukowo-metodyczna robotna kafedry słowjans’koji filologiji Lwivs’koho uniwersytetu*, „Problemy słowjanoznawstwa”, wyp. 51. Lwów.
- Halenko I., 2003, *Wnesok profesora Antoni Matec’koho w roznytok slawistyky*, „Problemy słowjanoznawstwa”, wyp. 53. Lwów.
- Hryniw I., Denysiuk I., Skoć A., 1989, *Literatura. Podręcznik dla klasy 9*, Lwów.
- Humec’ka Ł., red., 1958—1960, *Pols’ko-ukrajins’kij słownik*, u 2 t., Kyjiv.
- Jakubowicz M., 1823, *Gramatyka języka polskiego*, Wilno.
- Kaczmar W., 2005, *Reorganizacja Lwivs’koho uniwersytetu (1939—1940)*, „Naukowi zoszyty historycznoho fakultetu”. Lwiw’skij nacjonalnyj uniwersytet, wyp. 7, Lwów.
- Kawyn S., 1930, *Słowacki — Heine*. („Bienionski” — „Niemcy, bańi żymowa”). *Paralela*, Lwów.
- Kawyn S., 1933, *Cyganeria warszawska. Szkiec z dziejów obyczajowości literackiej*, Lwów.
- Kawyn S., 1937, *Ideologia stronnictw politycznych w Polsce wobec Mickiewicza 1890—1898*, Lwów.
- Kleiner J., 1924—1928, *Juliusz Słowacki. Dzieje twórczości*, t. 1—3, Lwów.
- Kleiner J., 1934, *Mickiewicz*, t. 1, Lwów.
- Kozyckij A., Krawczuk A., 2009, *Wywczennia ta wykładannia pols’koji filologiji u Lwivs’komu uniwersyteni*, „Naukowi zoszyty historycznoho fakultetu”. Lwiw’skij nacjonalnyj uniwersytet, wyp. 9—10, Lwów.
- Krawczuk A., 2005a, *Pols’kij imennyk ta prykmetnyk: słowozmyna*. *Posibnyk*, Lwów.
- Krawczuk A., 2005b, *Czytajemo pols’koju, abo Praktyczna fonetyka pols’koji mony*, Lwów.
- Krawczuk A., 2007, *Morfologia współczesnego języka polskiego (fleksja)*, cz. 1, Lwów.
- Krawczuk A., 2008, *Pols’ka mowa — ukerajinciam. Imenna słowozmyna z elementamy syntakysnu*, Lwów.
- Lempicki S., 1936, *Mickiewicz — Krasicki*, Lwów.
- Lucyk D., Starak T., 1996, *Język polski. Podręcznik dla klasy 2*, Lwów.
- Malecki A., 1863, *Gramatyka języka polskiego mniejsza dla użytku gimnazjów i szkół realnych ułożona*, Lwów.
- Malecki A., 1866, *Juliusz Słowacki. Jego życie i dzieła w stosunku do współczesnej epoki*, t. 1, Lwów.
- Malecki A., 1879, *Gramatyka historyczno-porównawcza języka polskiego*, t. 1—2, Lwów.
- Malecki A., 1891, *Gramatyka języka polskiego szkolna*, Lwów.
- Onyszkewycz M., 1963, *Kafedra słowjans’koji filologiji Lwivs’koho uniwersytetu (1939—1962 rr.)*, „Pytannia słowjans’koho mowoznawstwa”, kn. 9, Lwów.
- Onyszkewycz M., 1984, *Słownik bojkiv’skich bowirow*, cz. 1—2, Kyjiv.
- Osieczkin E., 1993, *Język polski dla klasy 6—7*, Kijów-Lwów.
- Petruchina L., 2007, *Istorija pols’koji kultury (konspekt lekcyj i zawdannia)*, Lwów.
- Poklewska K., 1969, *Czytając Maleckiego (W stulecie wydania monografii o Słowackim)*, Łódź.
- Skwarczyńska S., 1937a, *Estetyka makaronizmu. Próba postawienia zagadnienia*, Wilno.
- Skwarczyńska S., 1937b, *Teoria listu*, Lwów.
- Starnawski J., 1992, *Zarys dziejów katedr historii literatury polskiej w Uniwersytecie Lwowskim*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki”, r. 1, z. 2.
- Starnawski J., 1994, *Rozprószyli się... Losy historyków literatury polskiej lwowian po drugiej wojnie światowej*, „Rocznik Lwowski” 1993—1994, Warszawa.
- Starnawski J., 1997, *Sylwetki lwowskich historyków literatury*, Łódź.

- Starnawski J., 2007, *O Mickiewiczu na warsztatach lwowskich profesorów*, w: *Mickiewicz we Lwowie. Materiały z sympozjum. Lwów, 6 czerwca 2006 r.*, Warszawa.
- Wasylewski S., 1911, *M. Michalewicz*, w: *Stulecie „Gazety Lwowskiej”*, 1811—1911, t. 1, cz. 2. Lwów.
- Wróblewski K.L., 1896, *Roman Pilat, profesor języka i literatury polskiej w Uniwersytecie Lwowskim, pierwszy przewodniczący Lwowskiej Czytelni Akademickiej. W dwudziestą piątą rocznicę rozpoczęcia wykładów prof. Pilata*, Lwów.

Doc. dr Andrij Kozyckij jest pracownikiem Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki. Pracuje w Katedrze Historii Nowej i Najnowszej. Prowadzi zajęcia z historii powszechnej XX wieku. Jest autorem podręczników akademickich, publikacji naukowo-popularnych oraz ponad 50 artykułów naukowych. Szczególnie interesuje się historią Lwowa, jest redaktorem wielotomowej *Encyklopedii Lwowa*, autorem przewodników po Lwowie, współautorem książki *Szemerany świątek staro Lwowa* (Warszawa 2006).